

MARCELINA HINC

MOTYWACJA UDZIAŁU NEOFITÓW ISLAMSKICH W AKTACH TERRORYSTYCZNYCH – ANALIZA PSYCHOSPOŁĘCZNA

W krajach Europy, szczególnie Europy Zachodniej, odnotowujemy obecnie coraz większy odsetek osób dokonujących konwersji na islam. Odpowiedź na pytanie o przyczyny tego zjawiska i osobiste motywacje ludzi decydujących się na konwersję wydaje się wielopłaszczyznowa. W debacie publicznej islam pojawia się najczęściej w kontekście dyskryminacji kobiet, przemocy, a nawet terroryzmu. Nierzadko przedstawiany jest również jako największe współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa. W świetle wykreowanego przez środki masowego przekazu negatywnego obrazu islamu i muzułmanów, zastanawiać może dynamika zjawiska konwersji chrześcijan na islam. Co decyduje o tym, że osoby reprezentujące w znaczącym stopniu wyznawców religii chrześcijańskiej decydują się na konwersję, a ostatecznie również na działania skierowane przeciwko współobywatelom, państwu pochodzenia i dominującej w nim kulturze? Zagadnienie to wydaje się szczególnie istotne jeśli analizie poddani zostaną rdzenni Europejczycy, urodzeni i wychowani w warunkach europejskiej kultury i wypracowanego w Europie systemu wartości. Z jakiego powodu młodzi ludzie, żyjący w większości w zsekularyzowanych krajach Europy, zwracają się ku religii, która w swoich dogmatach nakłada na nich liczne wyrzeczenia oraz zobowiązania i jest kojarzona z nieprzystającym do nowoczesnego świata systemem wartości?

Konwersje na islam oraz związana z tym zmiana stylu życia jest charakterystyczna dla „zamożnych, silnie zindywidualizowanych społeczeństw europejskich”¹. Francja jest krajem, w którym odnotowuje się najwyższy wskaźnik konwersji na islam w Europie. Zgodnie z doniesieniami prasowymi w ostatnich latach dziennie ma tam miejsce około 60 konwersji. W Wielkiej Brytanii natomiast, według badań przeprowadzonych przez organizację Faith Matters w 2010 r., dziennie około 14 osób staje się wyznawcami islamu. Podobnie sytuacja wygląda w Republice Federalnej Niemiec. W Wielkiej Brytanii biali Brytyjczycy stanowią aż 56% wszystkich konwertytów. Wśród neofitów islamskich coraz większy odsetek stanowią również kobiety².

Konwersje na islam – przyczyny oraz skutki

Masowe przemieszczanie się ludności wraz ze zmianami geopolitycznymi, społecznymi i kulturowymi rozpoczętymi w drugiej połowie XIX w. doprowadziło do zaniknięcia dotychczasowych czynników integrujących ludzi ze sobą w ramach wspólnot. Przed rozpoczęciem procesu masowych migracji w społeczeństwach przyjmowano jeden model życia, który wyznaczał zbiorową tożsamość i pozwalał na identyfikację jednostek w ramach określonej grupy. W dobie globalizacji państwa zamieszkiwane są przez ludzi różniących się pochodzeniem etnicznym, językiem, religią, a nawet wyznaniem. Człowiek

¹ Cyt. za: M. Zawadewicz, *Konwertyci brytyjscy. Religijna fascynacja czy efekt związków mieszanych*, [w:] *Islam w Europie. Bogactwo różnorodności czy źródło konfliktów?*, red. M. Widy-Behiesse, Warszawa 2012, s. 291.

² J. Guź, *Muzułmanie i neofici muzułmańscy – zagrożenie dla Europy Zachodniej czy szansa na pokojowe współżycie? Wprowadzenie do zagadnienia*, Wrocław 2014, s. 245-247, www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/51961/11_Jerzy_Guz.pdf [dostęp: 11.12.2014].

stanął zatem w obliczu problemu z samoidentyfikacją, ponieważ przestał być częścią wspólnoty, z którą wcześniej się utożsamiał. Zindywidualizowanie życia społecznego i zanikanie dotychczasowych więzi społecznych spowodowało, że tożsamość człowieka opiera się już nie na zasadach i wartościach charakteryzujących całe wspólnoty, ale na tym, co każda jednostka reprezentuje indywidualnie. W procesie rozwoju społeczeństw najważniejszą rolę odgrywała jednak tożsamość zbiorowa³. Natomiast, jak uważał Émile Durkheim, to właśnie religia jest elementem integrującym wspólnotę i wyznaczającym jej tożsamość. Religia postrzegana jest przez Durkheima jako „system powiązanych ze sobą wierzeń i praktyk odnoszących się do rzeczy świętych [...] łączących wszystkich wyznawców w jedną wspólnotę moralną zwaną kościołem”⁴. Właśnie jednolite i wspólne wyobrażenia o świecie sakralnym oraz jednakowe praktyki, symbole religijne i normy postępowania tworzą wspólnotę i stanowią o jej jedności. Jednostki wchodzące w skład określonej grupy dzięki wspólnej wierze mogą identyfikować się ze współwyznawcami⁵.

Religia jest bardzo istotną psychologiczną potrzebą człowieka. Pozwala ona na budowę własnej tożsamości poprzez odpowiedź na pytania o początek i cel ludzkiego istnienia. W naturze ludzkiej tkwi naturalna „potrzeba poznania”, która powoduje, że człowiek dąży do nagromadzenia informacji o otaczającym świecie, w którym pragnie odnaleźć swoje miejsce i zrozumieć sens własnego istnienia. Odnajdywanie istoty ludzkiej egzystencji odbywa się poprzez skierowanie jej do określonego przeznaczenia, rozumianego przez pryzmat „najważniejszej wartości”. Brak takiej kluczowej wartości, czyli celu istnienia, powoduje zrodzenie się w człowieku frustracji, poczucia zagubienia, nierzadko prowadząc do zaburzeń na tle nerwowym, a nawet samobójstwa. Religia jest właśnie tym systemem, który oferuje człowiekowi poszukiwane przez niego przeznaczenie, a więc najważniejszą wartość życia. Dlatego, jeżeli człowiek wewnątrznie zaakceptuje wartości prezentowane przez religię, wiele z jego psychicznych potrzeb zostanie zaspokojonych. Oczywiście wpływ religii na psychikę człowieka może być różny, a jego stopień zależy od poziomu religijności i rozwoju osobowości, a więc od tego jak głęboka jest ludzka potrzeba odnalezienia filozofii życia⁶.

Jak twierdzi jednak Jean-Claude Kaufmann, współczesny powrót do budowy tożsamości, utożsamiany z powrotem do religijności, jest tak naprawdę budową wspólnotowości niekoniecznie związanej z religią. Niemniej jednak utożsamianie jednostek wyłącznie pryzmatem zawodu, osiąganego dochodu czy posiadanego wykształcenia nie pozwala na pełne zrozumienie podejmowanych przez nie decyzji i działań. Sekularyzm w Europie spowodował wypchnięcie religii z życia społecznego, tym samym pozbawiając jednostkę istotnego elementu budującego jej tożsamość i pozwalającego na samoidentyfikację. Współczesna Europa staje zatem przed nowym wyzwaniem, którym jest dążenie muzułmanów do wniesienia religii – islamu do życia publicznego społeczeństw europejskich⁷. Widać to szczególnie na przykładzie Francji, która jest jedynym państwem europejskim, gdzie zasada laickości państwa jest zasadą konstytucyjną, oraz gdzie odnotowujemy najwyższy wskaźnik konwersji na islam w Europie⁸.

Wśród przyczyn przyjęcia islamu konwertyci wskazują przede wszystkim rozczarowanie irracjonalnością chrześcijaństwa oraz poparcie dla nowoczesności, egalitaryzmu islamu i dużej samoświadomości jego wyznawców. Ponadto w odróżnieniu od charakterystycznego dla Europy spostrzegania religii przez pryzmat indywidualnych zainteresowań jednostki, islam jest religią pojmowaną kolektywnie, a więc silnie skupiającą wyznawców wokół wspólnej tożsamości. Islam według konwertytów pozwolił

³ M. Widy-Behiesse, *Tożsamość europejskich muzułmanów w myśli Tariqa Ramadana*, Warszawa 2012, s. 81-83, 162.

⁴ Cyt. za: É. Durkheim, *Elementarne formy życia religijnego. System totemiczny w Australii*, Warszawa 1990, s. 41.

⁵ Tamże, s. 38-42.

⁶ W. Prężyńska, *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*, Lublin 1981, s. 42-48.

⁷ M. Widy-Behiesse, dz. cyt., s. 82-89, 126.

⁸ R. Włoch, *Polityka integracji muzułmanów we Francji i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2011, s. 76-78.

im odnaleźć sens życia, spokój wewnętrzny, nadzieję i odrzucić wszelkie obawy⁹. Powodem przyjmowania islamu jest zatem rozczarowanie i pogłębiająca się frustracja związana z dotychczasowym stylem życia. Oddalanie się Europejczyków od religii i związanego z nią systemu wartości powoduje rodzenie się w postawach ludzkich skrajnego hedonizmu, powierzchowności w rozważaniu kwestii egzystencjalnych oraz niebezpiecznego relatywizmu moralnego przekładanego na praktykę dnia codziennego. Islam przyciąga nowych wyznawców właśnie wymaganiami wstrzemięźliwości seksualnej, zakazem picia alkoholu i używania narkotyków, zakazem prostytutki, a także kilkukrotną modlitwą, która porządkuje i systematyzuje codzienne obowiązki. Nowe wartości i styl życia przyjmowane przez neofitów pozwalają im utożsamić się z większą wspólnotą współwyznawców w oparciu o tożsamość zbiorową. Konwersje mogą być również związane z czynnikami politycznymi czy społecznymi i dotyczyć głębokiego sprzeciwu Europejczyków wobec polityki państw europejskich. Polityka ta oparta na wyrażaniu wyższości kultury europejskiej wobec innych kultur jest według konwertytów egocentryczna i niesprawiedliwa. Konwertyci decydują się na przyjęcie islamu w geście jedności z krzywdzonymi muzułmańskimi imigrantami bądź muzułmanami spoza Europy. Wyżej wymienione motywy konwersji wskazywać mogą na tzw. konwersje racjonalne, które są najczęściej wynikiem głębokich przemyśleń, trwałej zmiany poglądów i wprowadzają diametralne zmiany w życiu duchowym i codziennym neofity. Konwertyci racjonalni bardzo często manifestują zmianę religii poprzez ostentacyjną zmianę zachowań, ubioru, przyzwyczajzeń oraz posługiwanie się nowym arabskim imieniem czy nazwiskiem. Innym rodzajem konwersji są konwersje relacyjne, które wynikają głównie z zawierania związków mieszanych, w których jedna ze stron nie jest wyznawcą islamu i dokonuje konwersji właśnie ze względu na zawarte małżeństwo¹⁰. Pochodną drugiego rodzaju konwersji mogą być również konwersje więźniów. Są one jednak nietrwałe, wynikające w głównej mierze z chęci korzystania z przywilejów więziennych zarezerwowanych dla muzułmanów. Do przywilejów tych należą zwolnienia z pracy oraz nauki z powodu piątkowych modlitw oraz lepszej jakości posiłki przygotowywane zgodnie z prawem szariatu¹¹. Przypadki trwałych konwersji więziennych dotyczą z reguły byłych więźniów, którzy mają problemy z adaptacją do nowych okoliczności i otoczenia społecznego po opuszczeniu zakładu karnego. Skupione wokół meczetów wspólnoty muzułmańskie niejednokrotnie pomagają konwertytom odnaleźć się w nowej rzeczywistości. W Wielkiej Brytanii przy meczetach w dużych metropoliach działają ośrodki, które dążą do integracji konwertytów ze społecznościami muzułmańskimi. Konwertyci otrzymują wsparcie od muzułmanów, co oddala poczucie osamotnienia, bezradności i daje wyznacznik tożsamości w postaci przynależności do grupy, w której jest się akceptowanym. Z myślą o konwertytach organizowane są specjalne konferencje, seminaria, nauka języka arabskiego czy wyjazdy do państw muzułmańskich¹². Wskazuje się, że muzułmanie namawiający na przyjęcie islamu w pierwszej kolejności nie przedstawiają argumentów religijnych, a wręcz przeciwnie – abstrahując od religii skupiają się na problemach i trudnościach danej osoby, zyskując w ten sposób jej zaufanie. Dopiero w kolejnych etapach zachęcają ją do pogłębienia wiedzy na temat islamu, przedstawiają argumenty religijne, prezentując islam jako odpowiedź na wszelkie porażki i cierpienie¹³. Wydaje się zatem, że istotny wpływ na konwersje ma właśnie kontakt z innymi muzułmanami, spotykany w pracy, na uczelni czy w sąsiedztwie¹⁴.

Osoby przyjmujące islam w oczywisty sposób stanowią potencjalną bazę werbunkową dla radykalnych organizacji terrorystycznych. Dotyczy to szczególnie tych konwertytów, którzy zmiany religii dokonali w ciężkich okolicznościach życiowych, a islam traktowany jest przez nich jako jedyna odpowiedź na wszelkie problemy. W kontekście takich konwersji ważne wydaje się wskazanie koncepcji

⁹ J. Guź, dz. cyt., s. 256.

¹⁰ M. Daniłowicz, *Włoscy konwertyci – nowi muzułmanie*, [w:] *Islam w Europie. Bogactwo różnorodności czy źródło konfliktów?*, red. M. Widy-Behiesse, Warszawa 2012, s. 280-284.

¹¹ J. Guź, dz. cyt., s. 256-257.

¹² M. Zawadewicz, dz. cyt., 297.

¹³ J. Guź, dz. cyt., s. 249-251.

¹⁴ M. Daniłowicz, dz. cyt., s. 282.

Roberta Mertona, który wyróżnił dwa przeciwstawne aspekty budujące tożsamość: konformizm oraz bunt. Konformizm związany jest z akceptacją zastanego porządku społecznego i dostosowaniem się do niego poprzez przyjęcie ról i funkcji społecznych oraz systemu wartości dominujących w danym społeczeństwie. Tożsamość oparta o bunt jest natomiast związana z brakiem identyfikacji z panującym porządkiem społecznym. Buntownik ma na celu zmianę owego porządku i związanych z nim norm i wartości. Zmiana ta oparta o nowo przyjęty przez buntownika system wartości dotyczy ma całego społeczeństwa¹⁵.

Stawanie się terrorystą jest procesem długotrwałym, i co najważniejsze, niezauważalnym dla samej jednostki, której proces ten dotyczy¹⁶. Skrajna frustracja, bezradność i poczucie niemożności poprawy własnej sytuacji powodują, że ludzie podejmują nieracjonalne działania. Terroryzm rodzi się właśnie z bezradności, z przeświadczenia, że danego problemu nie da się rozwiązać innymi sposobami¹⁷. Wskazuje się, że osobowość osób, które skłonne są do zachowań agresywnych, w tym do angażowania się w akty terrorystyczne, naznaczona jest patologicznym narcyzmem. Jest to patologiczna skłonność do nadmiernego skupiania się na własnej osobie. Osobowość narcystyczna związana jest z przekonaniem danej osoby o swojej wyjątkowości, wyolbrzymianiem swoich sukcesów czy posiadanej władzy oraz wymaganiem od innych nadmiernej uwagi i podziwu. Patologiczny narcyzm powoduje, że dana osoba pozbawiona jest empatii i wykazuje arogancki stosunek do innych, których bez skrępowań wykorzystuje w osiąganiu własnych celów. Osoba o takich skłonnościach odrzuca wszystko, co mogłoby świadczyć o jej niskiej wartości. W zależności od stopnia reakcji narcystycznych, mogą one powodować nawet gwałtowane zmiany świadomości¹⁸. Zmiany te objawiają się paranoją, irracjonalnym myśleniem, frustracją i zagubieniem, a ostatecznie prowadzą do zrodzenia się w człowieku postawy nonkonformistycznej. Na tym etapie człowiek może być skłonny do angażowania się w akty terrorystyczne, rozładowując w ten sposób nagromadzone negatywne emocje i doświadczenia¹⁹. Ocenia się jednak, że większość muzułmanów zamieszkujących kraje europejskie sprzeciwia się wykorzystywaniu przemocy w celach politycznych²⁰. Jedynie 10% wszystkich muzułmanów kieruje się fundamentalizmem islamskim, który prowadzić może do terroryzmu. Mimo że liczby te z pozoru nie wydają się duże, to w ostatnich latach w Europie liczba muzułmanów o radykalnych poglądach rośnie²¹.

Neofici islamscy z Europy

Wśród osób dokonujących ataków terrorystycznych w imię wierności religii Allaha wskazać można liczne przykłady rdzennych Europejczyków. Poniżej przybliżone zostaną wybrane sylwetki konwertytów pochodzących z krajów europejskich, u których zmiana religii ostatecznie doprowadziła do udziału w aktach terrorystycznych. Zestawienie to pozwoli na syntetyczne wyszczególnienie cech osobowości oraz okoliczności życiowych, które mogą zwiększyć prawdopodobieństwo zaangażowania jednostek w działania terrorystyczne.

Richard Reid, znany jako shoebomber, został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności za próbę wysadzenia, przy pomocy bomby ukrytej w butach, samolotu linii American Airlines odbywającego lot nr 63 z Paryża do Miami w grudniu 2011 r. Atak został udaremniony przez obsługę

¹⁵ M. Widy-Behiesse, dz. cyt., s. 85.

¹⁶ K. Wolak, *Osobowość terrorysty (?) Terroryzm jako zjawisko psychopatologiczne*, [w:] *Terroryzm*, red. V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2002, s. 67.

¹⁷ T. Szlendak, *Terroryzm oczami socjologa. O międzystanie, czyli do czego terroryzm służy terrorystom?*, [w:] *Terroryzm*, red. V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2002, s. 55.

¹⁸ K. Wolak, dz. cyt., s. 65-71.

¹⁹ M. Tomczak, *Ewolucja terroryzmu. Sprawy-metody-finanse*, Poznań 2010, s. 165-168.

²⁰ R. Włoch, dz. cyt., s. 142.

²¹ T. Szlendak, dz. cyt., s. 58.

samolotu, natomiast rejs został skierowany do Bostonu, gdzie Reid został zatrzymany. Podczas procesu i po ogłoszeniu wyroku Richard Reid wciąż mówił o swoim silnym przywiązaniu do Usamy ibn Ladina oraz religii Allaha²².

Richard Reid nie urodził się muzułmaninem. Jego matka pochodziła z Wielkiej Brytanii, natomiast ojciec był synem jamalskiego imigranta. Reid zamieszkiwał przedmieścia Londynu, gdzie większość mieszkańców stanowiła klasa średnia²³. Richard Reid miał niewielki kontakt ze swoim ojcem, który większość jego dzieciństwa spędził w zakładach karnych. Sam ojciec Reida przyznał, że nie stanowił tym samym dobrego przykładu dla swojego syna. Rodzice Reida rozwiedli się, gdy ten miał 11 lat. Po rozwodzie rodziców był wychowywany przez matkę i jej nowego partnera. Jak wspomina najbliższy znajomy Reida ze szkoły, Marcus Graham, właśnie rozstanie rodziców stanowiło przyczynę wszelkich jego późniejszych problemów. Reid pragnął odpowiedzieć sobie na pytanie kim jest, odnaleźć swoją tożsamość. Czuł się samotny, odrzucony przez rówieśników, ponieważ był „mieszanym dzieckiem w białej rodzinie”²⁴. Często miał doznawać dyskryminacji na tle rasowym. Znajomi ze szkoły wspominają Reida jako uprzejmego, grzecznego, nie wykazującego skłonności do agresji chłopca, który był jednocześnie bardzo spokojny i sprawiał wrażenie wyobcowanego²⁵. Problemy rodzinne oraz permanentna nieobecność ojca w istotnym stopniu wpłynąć miały na dorastającego chłopca i jego dalsze losy. W wieku 16 lat Reid przerwał edukację. Wtedy też uwikłał się w drobną przestępczość, co ostatecznie poskutkowało tym, że w wieku 17 lat po raz pierwszy został zamknięty w zakładzie karnym. Właśnie odsiadując swój pierwszy wyrok Reid dokonał konwersji na islam i przyjął imię Abdel Rahim. Konwersja Reida mogła wydawać się jedynie powierzchowna, ponieważ dokonał jej za namową ojca, który odsiadując wyrok w latach 80. XX wieku przeszedł na islam w celu korzystania z przywilejów więziennych zarezerwowanych dla muzułmanów. Jednak po odbyciu wyroku w 1994 r. Reid zaczął zgłębiać wiedzę na temat islamu oraz uczyć się języka arabskiego. Początkowo związał się z meczetem w Brixton (The Brixton Mosque and Islamic Cultural Centre). Abdul Haqq Baker – ówczesny imam meczetu w Brixton, opisywał go jako bardzo zaangażowanego, spokojnego, łagodnego i sympatycznego²⁶. W bardzo krótkim czasie Richard Reid miał jednak skłonić się ku radykalnemu odłamowi islamu. Zaczął obracać się wśród brytyjskich muzułmanów znanych ze swych zdecydowanych poglądów i związanych z meczetem Finsbury Park w północnym Londynie²⁷. Już w latach 1999-2000 Reid najprawdopodobniej przebywał w Pakistanie, aby następnie przekroczyć granicę z Afganistanem i odbyć szkolenie w obozie Al-Qa'idy w Khalden. Od początku 2001 r. Reid przebywał z krótkimi przerwami w Europie, ostatecznie zjawiając się w Paryżu, gdzie wsiadł na pokład samolotu American Airlines²⁸.

Muriel Degauque była 38-letnią Belgijką, która w listopadzie 2005 r. w Iraku dokonała ataku samobójczego skierowanego przeciwko iracko-amerykańskiemu patrolowi policji. W incydencie tym śmierć poniosła wyłącznie Degauque, doprowadzając do zranienia jednego żołnierza. Kilka godzin po dokonaniu przez nią ataku bombowym, kolejnego z nich chciał dokonać jej mąż – Hissam Goris. Został on jednak udaremniony a sam Goris został zastrzelony przez amerykańskie siły bezpieczeństwa²⁹. Muriel Degauque urodziła się w 1967 r. w belgijskim mieście Charleroi. Wychowana została w rodzinie wyznania rzymskokatolickiego. Mieszkańcy okolicy, którą zamieszkiwała wskazywali, że w czasach

²² Reid: 'I am at war with your country', 31.01.2013, <http://www.cnn.com> [dostęp: 22.12.2014].

²³ J. Balicki, *Imigranci z krajów muzułmańskich w Unii Europejskiej. Wyzwania dla polityki integracyjnej*, Warszawa 2010, s. 101.

²⁴ Cyt. za: K. Nzerem, *At school with the shoe bomber*, 28.02.2002, <http://www.theguardian.com/> [dostęp: 22.12.2014].

²⁵ Tamże.

²⁶ M. Elliott, *The Shoe Bomber's World*, 16.02.2002, <http://content.time.com/> [dostęp: 21.12.2014].

²⁷ *Shoe bomb suspect 'one of many'*, 26.12.2001, <http://news.bbc.co.uk/> [dostęp: 22.12.2014].

²⁸ M. Elliott, dz. cyt.

²⁹ N. Watt, *From Belgian cul-de-sac to suicide bomber in Iraq*, 02.12.2005, <http://www.theguardian.com/> [dostęp: 12.12.2014].

nastoletnich Degauque obracała się w złym towarzystwie, ostatecznie sięgając po alkohol i narkotyki oraz notorycznie uciekając z domu. Jej życie miało diametralnie zmienić się po śmierci brata, który zginął w wypadku motocyklowym. Degauque miała zwierzyć się jednemu ze znajomych, że śmierć jej brata była niesprawiedliwa i to ona powinna była zginąć zamiast niego. Wkrótce Degauque wyszła za mąż za mężczyznę tureckiego pochodzenia, jednak związek ten był prawdopodobnie jedynie małżeństwem fikcyjnym, które miało pomóc mężczyźnie zalegalizować pobyt w Belgii. Pomimo faktu, iż związek ten rozpadł się po dwóch latach, pierwsze małżeństwo miało być powodem, dla którego Muriel Degauque dokonała konwersji na islam. Zmiana religii miała zdaniem matki Degauque pozytywny wpływ na jej córkę, gdyż pod wpływem islamu zwalczyła ona dotychczasowe nałogi. Radykalizacja poglądów religijnych stała się silnie zauważalna u Degauque dopiero po zawarciu znajomości z muzułmaninem Hissamem Gorisem, ostatecznie drugim mężem Belgijki. Hissam Goris był znany belgijskiej policji ze swoich radykalnych poglądów. Po zawarciu małżeństwa Muriel Degauque wraz z mężem przebywała w Brukseli, a następnie w Maroku, gdzie uczyła się języka arabskiego i studiowała Koran. Wpływ męża spowodował, że Degauque ograniczyła relacje z rodzicami kontaktując się z nimi po raz ostatni z Syrii, będąc w drodze do Iraku³⁰. Matka Muriel Degauque oceniła, że jej córka w drugim małżeństwie „stała się bardziej muzułmańska niż muzułmanie”³¹.

Christophe Caze i Lionel Dumont wchodzili w skład tzw. *Gang de Roubaix, który rozbito w 1996 r.* Działalność grupy opierała się głównie na dokonywaniu napadów na banki i konwoje przewożące pieniądze. W ten nielegalny sposób gang pozyskiwał środki na finansowanie działalności terrorystycznej³². Christophe Caze w marcu 1996 r. podjął próbę zamachu na uczestników szczytu państw G-7, odbywającego się w Lille we Francji. Atak bombowy nie powiódł się, ponieważ w chwili detonacji niewielki wybuch wstrząsnął jedynie samochodem, nie powodując większych strat. Niemniej jednak francuska policja zdecydowała o rozpoczęciu działań zmierzających do rozbicia gangu. Christophe Caze zdołał uciec do Belgii, gdzie został zastrzelony przez belgijską policję³³. Lionel Dumont zbiegł natomiast do Bośni, będąc nieuchwytnym przez kilka następnych lat. Ostatecznie został zatrzymany w 2003 r. przez niemiecką policję. Obecnie, po przeprowadzeniu procedury ekstradycyjnej, od 2007 r. odbywa karę 25 lat pozbawienia wolności³⁴. Christophe Caze urodził się w 1969 r. we Francji. Przez siostrę wspomniany jest jako „wrażliwy, idealistyczny i marzycielski chłopiec, który nie mógł znieść niesprawiedliwości”³⁵. Ojciec Christophe Caze’a twierdzi, że „Arabowie zabrali mu syna”³⁶ kiedy ten miał 20 lat. Wspomina go jako bystrego, dobrego chłopca, nie wykazującego skłonności do agresji. Podczas studiów medycznych na Uniwersytecie Lille we Francji wśród jego najbliższych znajomych było wielu muzułmanów, pod wpływem których Caze przyjął islam. W niedługim czasie przerwał również studia i na przełomie lat 1994/95 wyjechał do Bośni, gdzie przyłączył się do walki po stronie bośniackich muzułmanów. Jego wyjazd do Bośni był równoznaczny z zerwaniem kontaktów z rodziną. Sam Christophe Caze twierdził, że we Francji nie czuł się akceptowany i odkrył, że jego obowiązkiem jest pomoc braciom muzułmanom w Bośni³⁷. Lionel Dumont urodził się w 1971 r. we Francji. Pochodził z rodziny robotniczej, w której wraz z siedmiorgiem rodzeństwa wychowany był w duchu religii katolickiej. Przerwał studia dziennikarskie po pierwszym roku, a następnie wstępując do armii

³⁰ C. S. Smith, *Raised as Catholic in Belgium, She Died as a Muslim Bomber*, 06.12.2005, <http://www.nytimes.com/> [dostęp: 12.12.2014].

³¹ Cyt. za: N. Watt, dz. cyt.

³² R. M. Machnikowski, *Muzułmanie w Europie Zachodniej – między integracją a radykalizacją?*, Warszawa 2010, s. 51.

³³ *Le Gang de Roubaix*, <http://le.raid.free.fr/roubaix.htm> [dostęp: 02.12.2014].

³⁴ O. Zilbertin, *Les Ch'tis d'Allah, le Gang de Roubaix*, 20.06.2014, <http://www.lemonde.fr/> [dostęp: 12.12.2014].

³⁵ Cyt. za: *Le Gang de Roubaix*, <http://le.raid.free.fr/roubaix.htm> [dostęp: 02.12.2014].

³⁶ Cyt. za: H. Michel, *L'enfant du Nord mort en barbu Converti à l'islam, Christophe Caze a été tué après l'assaut de Roubaix*, 04.04.1996, <http://www.liberation.fr/> [dostęp: 20.12.2014].

³⁷ Tamże.

francuskiej przebywał wraz z siłami pokojowymi w Dżibuti i Somalii. Według różnych relacji to właśnie ten okres miał w największym stopniu wpłynąć na późniejsze jego decyzje. W Somalii Lionel Dumont doznać miał przerażenia cierpieniem muzułmanów. W efekcie zdecydował się przerwać służbę wojskową, a po powrocie do Francji w 1993 r. przyjął islam. Dumont po powrocie z Somalii miał problemy z powrotem do normalnego życia, które wiódł przed wyjazdem. W niedługim czasie zdecydował się na bezpośrednią pomoc atakowanym przez Serbów i Chorwatów bośniackim muzułmanom. Po podpisaniu porozumienia w Dayton w 1995 r. Dumont wrócił do Francji, gdzie związał się ze środowiskiem muzułmanów skupionych wokół meczetu w Roubaix. W tych okolicznościach poznał Christophe Caze'a, który również w tym czasie wrócił z Bośni. Ostatecznie obaj stali się przywódcami *gangu Roubaix*³⁸. W jednym z wywiadów Lionel Dumont stwierdził, że islam jest dla niego lekarstwem, które nadało sens jego życiu³⁹.

Jerome i David Courtailler są najprawdopodobniej uczestnikami spisku organizacji al Takfir wal-Hijra działającej na terytorium Francji i Belgii, który zakładał atak na amerykańskie cele umiejscowione w tych państwach. Wśród obiektów ataku znajdowały się ambasada amerykańska i centrum kultury w Paryżu, amerykański konsul w Marsylii oraz amerykańska baza wojskowa w Kleine Brogel w Belgii. Zamachowcy przewidywali wysadzenie powyższych obiektów przy wykorzystaniu ciężarówek i helikopterów wypełnionych materiałami wybuchowymi. Atak został jednak udaremniony przez francuskie służby bezpieczeństwa. David Courtailler, brat Jerome Courtaillera, był jednym z organizatorów zamachów terrorystycznych w Madrycie 11 marca 2004 r.⁴⁰. Bracia Courtailler urodzili się w Bonneville we Francji w rodzinie katolickiej. Ich rodzice rozwiedli się, co spowodowało, że byli wychowywani wyłącznie przez ojca. To właśnie od rozvodu rodziców zaczęły się problemy braci z uzależnieniem od narkotyków i nadużywaniem alkoholu, które ostatecznie zmusiły ich do opuszczenia Bonneville. W 1997 r. David i Jerome Courtailler mieszkali już w Wielkiej Brytanii. Właśnie tam obaj mieli znaleźć się pod wpływem radykalnych muzułmanów. W pierwszej podjętej przez Davida Courtaillera pracy poznał on pakistańskiego muzułmanina, który „powiedział mu, że islam może wyleczyć go z problemu narkotykowego”⁴¹. W ten sposób zaczął uczęszczać na spotkania do meczetu, rozpoczął naukę języka arabskiego i dokonał konwersji na islam. Zmiana ta miała również diametralny wpływ na jego brata. Radykalizacja poglądów Davida Courtaillera następowała bardzo dynamicznie. Podobno już w 1997 r. zdecydował się na odbycie przeszkolenia w jednym z obozów treningowych Al-Qa'idy w Afganistanie. W 1999 r. został aresztowany przez francuskie służby bezpieczeństwa w związku z podejrzeniem o przygotowywanie ataku na ambasadę Stanów Zjednoczonych w Kenii. Jego brat, Jerome Courtailler, został natomiast aresztowany w związku z podejrzeniem o planowanie przeprowadzenia ataku na ambasadę Stanów Zjednoczonych we Francji⁴².

Krystian Ganczarski w 2009 r. został skazany na 18 lat pozbawienia wolności za działalność w organizacji terrorystycznej oraz za współudział w zorganizowaniu zamachu terrorystycznego na tunezyjskiej wyspie Dżerba w kwietniu 2002 r. Celem tunezyjskiego ataku była synagoga Al-Ghariba, a sam atak został przeprowadzony przez tunezyjskiego zamachowca-samobójcę Nizara Nawara, który wjechał w synagogę furgonetką wypełnioną butlami z gazem i ładunkami wybuchowymi⁴³. Krystian Ganczarski urodził się w 1966 r. w Gliwicach w katolickiej niemieckiej rodzinie. Kiedy w 1976 r. jego rodzina wyemigrowała do Republiki Federalnej Niemiec, zamieszkując w Müllheim, Ganczarski

³⁸ D. Raizon, «Gang de Roubaix»: retour en France de Lionel Dumont, 21.05.2004, http://www1.rfi.fr/actu/fr/articles/053/article_28231.asp [dostęp: 15.12.2014].

³⁹ J. Hatzfeld, *Lionel Dumont, 26 ans, garçon du Nord et combattant de l'islam, est détenu en Bosnie pour braquages et pour vingt ans. Le ch'timi d'Allah*, 12.09.1997, <http://www.liberation.fr/> [dostęp: 15.12.2014].

⁴⁰ R. M. Machnikowski, dz. cyt., s. 52-53.

⁴¹ Cyt. za: A. Barnett, M. Bright, N. P. Walsh, *UK student's 'key terror role'*, 28.10.2001, <http://www.theguardian.com/> [dostęp: 20.12.2014].

⁴² Tamże.

⁴³ R. M. Machnikowski, dz. cyt., s. 55-56.

przyjął niemieckie obywatelstwo. W Niemczech uzyskał zawodowe wykształcenie metalurgiczne oraz odbył służbę wojskową. Jego konwersja na islam miała prawdopodobnie miejsce około 1986 r., kiedy Ganczarski poznał w miejscu pracy tunezyjskiego muzułmanina, który zachęcał go do czytania Koranu⁴⁴. Bliski znajomy Ganczarskiego opowiada, że ten po przyjęciu islamu nie chciał rozmawiać o swoim dawnym życiu i nie życzył sobie, aby zwracano się do niego „Krystian”, lecz „Ibrahim”⁴⁵. Z pomocą Centralnej Rady Muzułmanów w Niemczech (Zentralrat der Muslime in Deutschland) w 1992 r. Ganczarski uzyskał możliwość odbycia studiów islamskich w Medynie, których nie ukończył z powodu niewystarczającej znajomości języka arabskiego. W kolejnych latach miał przyłączyć się do zbrojnych ugrupowań czeczeńskich bojowników oraz odbywać szkolenia w obozach Al-Qa’idy w Afganistanie⁴⁶.

Eric Breininger, z pochodzenia Niemiec, w kwietniu 2010 r. został zastrzelony przez żołnierzy Pakistanu jako bojownik walczący po stronie afgańskich talibów⁴⁷. W zamieszczonych w sieci wspomnieniach, zatytułowanych „Mein Weg nach Jannah” („Moja droga do raju”), Eric Breininger opisuje jak po rozstaniu jego rodziców wdał się w złe towarzystwo i prowadził niemoralny styl życia. Był to również okres, kiedy w miejscu pracy poznał pakistańskiego muzułmanina, który miał wyrzec na nim bardzo pozytywne wrażenie. Nowa znajomość miała skłonić Breiningera do przyjęcia islamu⁴⁸. Po zmianie religii przyjął nazwisko Abdulgaffar Alani i został członkiem tzw. Grupy z Saarbrücken. Grupa ta planowała przeprowadzenie ataków terrorystycznych na terenie Niemiec, które zostały jednak udaremnione. Grupa natomiast została rozbita za sprawą działalności niemieckich służb bezpieczeństwa⁴⁹. Siostra Erica Breiningera ocenia, że ten nigdy nie czuł się kochany i był bardzo podatny na wpływ otoczenia. Robił wiele, aby przypodobać się rówieśnikom – dbał nadmiernie o swój wygląd zewnętrzny, nie stronił od używek. Większość swojego czasu spędzał ze znajomymi poza domem. Po przyjęciu islamu zerwał jednak kontakt ze swoimi przyjaciółmi oraz rodziną. Rodzinę zastąpiła mu wspólnota muzułmańska. Za sprawą znajomości z innym konwertytą niemieckim, Danielem Schneiderem, wyjechał do Pakistanu, gdzie przeszedł szkolenie w obozie Unii Islamskiego Dżihadu. Następnie dołączył do muzułmańskich bojowników walczących na pograniczu pakistańsko-afgańskim i wraz z innymi Niemcami założył grupę Niemieckich Talibańskich Mudżahedinów (*Deutsche Taliban Mudschahidin*). W propagandowych nagraniach wielokrotnie zapowiadał swoją męczeńską śmierć i plany przeprowadzenia ataku na Niemcy. W opublikowanych wspomnieniach pisał: „Dopiero od czterech miesięcy byłem w islamie. Mimo to znałem mój obowiązek, chciałem przyłączyć się do dżihadu. (...) Oglądaliśmy filmy, jak mudżahedini walczyli z krzyżowcami. Rosła we mnie nienawiść do niewiernych”⁵⁰.

Wnioski

Powtarzającą się cechą charakteryzującą neofitów islamskich, zaangażowanych w akty terrorystyczne, jest wiek od 20 do 30 lat. Jest to okres ludzkiego życia, kiedy najaktywniej analizuje się otaczającą rzeczywistość i porównuje się ją z własnymi wyobrażeniami. Brak wewnętrznej zgody może rodzić postawy buntownicze⁵¹. Terrorystami stają się zarówno osoby o słabej psychice i niskiej samoocenie,

⁴⁴ E. Vermaat, *Homegrown terrorism in Germany: The case of Christian Ganczarski*, 08.10.2007, <http://www.militantislammonitor.org/> [dostęp: 20.12.2014].

⁴⁵ *Polski terrorysta Al-Kaidy stanie przed sądem*, 12.09.2008, <http://londynek.net/> [dostęp: 12.12.2014].

⁴⁶ R. M. Machnikowski, dz. cyt., s. 55-56.

⁴⁷ Jerzy Guź, dz. cyt., s. 262.

⁴⁸ F. Flade, *Das kurze Leben des Islamisten Eric Breininger*, 05.05.2010, <http://www.welt.de/> [dostęp: 15.12.2014].

⁴⁹ J. Guź, dz. cyt., s. 262.

⁵⁰ Cyt. za: F. Gańczak, *Od europejskiego nastolatka do islamskiego radykała*, 30.05.2010, <http://swiat.newsweek.pl/> [dostęp: 28.12.2014].

⁵¹ M. Tomczak, dz. cyt., s. 175.

jak i osoby, których osobowość naznaczona jest patologicznymi skłonnościami narcystycznymi. Wśród okoliczności zwiększających prawdopodobieństwo udziału konwertytów w działalności terrorystycznej wskazać należy traumatyczne doświadczenia, poczucie odrzucenia przez otoczenie oraz samotność. Przybliżone w artykule przykłady konwertytów pozwalają wskazać w tym względzie również na niekorzystny wpływ problemów rodzinnych i wynikających z tego negatywnych relacji z bliskimi i rówieśnikami. Radykalizację postaw i poglądów wspiera z pewnością także alkoholizm, narkomania, doświadczenie deprywacji ekonomicznej, prześladowanie na tle rasowym lub politycznym oraz zaangażowanie w działalność przestępczą. Wszystkie te okoliczności rodzą poczucie wykluczenia społecznego i podminowują fundament, na którym jednostka buduje swoją tożsamość. W chwili rozchwiania emocjonalnego i zaburzonego procesu samoidentyfikacji, człowiek staje się niezwykle podatny na manipulację, co może zostać wykorzystane przez członków ugrupowań ekstremistycznych. Jak pokazują przybliżone w artykule przykłady, w zdecydowanej większości przypadków zmiany dokonujące się w postawach i zachowaniu konwertytów następują pod wpływem znajdujących się w ich otoczeniu muzułmanów.

Bibliografia

Publikacje zwarte i artykuły naukowe

- Balicki J., *Imigranci z krajów muzułmańskich w Unii Europejskiej. Wyzwania dla polityki integracyjnej*, Warszawa 2010.
- Daniłowicz M., *Włoscy konwertyci – nowi muzułmanie*, [w:] *Islam w Europie. Bogactwo różnorodności czy źródło konfliktów?*, red. M. Widy-Behiesse, Warszawa 2012, s. 279-290.
- Durkheim É., *Elementarne formy życia religijnego. System totemiczny w Australii*, Warszawa 1990.
- Machnikowski R. M., *Muzułmanie w Europie Zachodniej – między integracją a radykalizacją?*, Warszawa 2010.
- Prężyna W., *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*, Lublin 1981.
- Szlendak T., *Terroryzm oczami socjologa. O międzystanie, czyli do czego terroryzm służy terrorystom?*, [w:] *Terroryzm*, red. V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2002, s. 53-63.
- Tomczak M., *Ewolucja terroryzmu. Sprawy-metody-finance*, Poznań 2010.
- Widy-Behiesse M., *Tożsamość europejskich muzułmanów w myśli Tariqa Ramadana*, Warszawa 2012.
- Włoch R., *Polityka integracji muzułmanów we Francji i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2011.
- Wolak K., *Osobowość terrorysty (?) Terroryzm jako zjawisko psychopatologiczne*, [w:] *Terroryzm*, red. V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2002, s. 65-73.
- Zawadewicz M., *Konwertyci brytyjscy. Religijna fascynacja czy efekt związków mieszanych*, [w:] *Islam w Europie. Bogactwo różnorodności czy źródło konfliktów?*, red. M. Widy-Behiesse, Warszawa 2012, s. 291-300.

Materiały publikowane

- Guź J., *Muzułmanie i neofici muzułmańscy – zagrożenie dla Europy Zachodniej czy szansa na pokojowe współzycie? Wprowadzenie do zagadnienia*, Wrocław 2014, www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/51961/11_Jerzy_Guz.pdf [dostęp: 11.12.2014].

Artykuły internetowe

- Barnett A., Bright M., Walsh N. P., *UK student's 'key terror role'*, 28.10.2001, <http://www.theguardian.com/> [dostęp: 20.12.2014].
- Elliott M., *The Shoe Bomber's World*, 16.02.2002, <http://content.time.com/> [dostęp: 21.12.2014].
- Flade F., *Das kurze Leben des Islamisten Eric Breining*, 05.05.2010, <http://www.welt.de/> [dostęp: 15.12.2014].
- Gańczak F., *Od europejskiego nastolatka do islamskiego radykała*, 30.05.2010, <http://swiat.newsweek.pl/> [dostęp: 28.12.2014].
- Hatzfeld J., *Lionel Dumont, 26 ans, garçon du Nord et combattant de l'islam, est détenu en Bosnie pour braquages et pour vingt ans. Le ch'timi d'Allah*, 12.09.1997, <http://www.liberation.fr/> [dostęp: 15.12.2014].
- Michel H., *L'enfant du Nord mort en barbuConverti à l'islam, Christophe Cazé a été tué après l'assaut de Roubaix*,

- 04.04.1996, <http://www.liberation.fr/> [dostęp: 20.12.2014].
- Nzerem K., *At school with the shoe bomber*, 28.02.2002, <http://www.theguardian.com/> [dostęp: 22.12.2014].
- Polski terrorysta Al-Kaidy stanie przed sądem*, 12.09.2008, <http://londynek.net/> [dostęp: 12.12.2014].
- Raizon D., «*Gang de Roubaix*»: *retour en France de Lionel Dumont*, 21.05.2004, http://www1.rfi.fr/actufr/articles/053/article_28231.asp [dostęp: 15.12.2014].
- Reid: *'I am at war with your country'*, 31.01.2013, <http://www.cnn.com> [dostęp: 22.12.2014].
- Smith C. S., *Raised as Catholic in Belgium, She Died as a Muslim Bomber*, 06.12.2005, <http://www.nytimes.com/> [dostęp: 12.12.2014].
- Vermaat E., *Homegrown terrorism in Germany: The case of Christian Ganczarski*, 08.10.2007, <http://www.militantislammonitor.org/> [dostęp: 20.12.2014].
- Watt N., *From Belgian cul-de-sac to suicide bomber in Iraq*, 02.12.2005, <http://www.theguardian.com/> [dostęp: 12.12.2014].